

Over die afspraken gaat Hovarts boek. Hij voert ze in chronologische volgorde ten tonele, verdeeld over drie perioden: 1830-1914, 1914-1940 en 1940-1977.

Tot het midden van de negentiende eeuw was er vis te over. Nog in 1849 konden Blankenbergse vissers hun koning laten weten: 'nous avons à exploiter un champs immense et inépuisable'. Maar in 1860 beginnen de problemen zich af te tekenen, althans voorde Belgische vissers. Dat jaar publiceert P. Bortier een brochure, waarin hij aandringt op het treffen van maatregelen ter bescherming van de visstand langs de Belgische kust; die dreigt onherstelbare schade te ondervinden van het toenemende gebruik van netten met te kleine mazen en van de veel broed en ondermaatse vis vernietigende boomkor en garnaalnetten.

Enige decennia later, wanneer de visserij-biologie is uitgegroeid tot een afzonderlijke tak van wetenschap, gaan naast vissers en politici ook wetenschappers zich bezighouden met het beheer van de visstanden. Mede onder hun invloed komt in 1902 de 'International council for the exploration of the sea' tot stand; Nederland, België, Engeland, Denemarken en nog een vijftal Europese landen gaan zich bezinnen op de vraag, hoe het behoud van gevarieerde en voor voortplanting voldoende grote visbestanden gecombineerd kan worden met een economisch aantrekkelijke en verantwoorde exploitatie daarvan. Het begin is er, constateert de auteur.

De jaren 1914-1940 worden gekenmerkt door herhaalde moeizame en niet erg succesrijke internationale besprekingen over bescherming van specifieke vissoorten (de schol bijvoorbeeld), over de (on)mogelijkheid om zeegebieden gedurende bepaalde perioden van een jaar geheel voor de visserij te sluiten, en natuurlijk over maaswijdten.

Na de tweede wereldoorlog raakte men er meer en meer van overtuigd, dat de overbevissing echt aangepakt diende te worden. De verhoogde visserijdruk, die zich vóór 1940 al had gemanifesteerd (toename visconsumptie, opbloei van de visconserveringsindustrie, enz.) zou zeker doorzetten. Het ontstaan van internationale organisaties (op grond van overwegingen die niets met visserij van doen hadden) leek openingen te bieden tot het realiseren van supranationaal visserijbeheer. De eerste poging tot het maken van afspraken, de International overfishing conference van 1946, eindigde met een mager resultaat. Maar elke keer in de decennia daarna deed de internationale gemeenschap weeren stapje verder in de goede richting. Quotering van de haringvangst in de Noordzee, tijdelijke vangstverboden voor specifieke soorten in de Ierse Zee en in de Golf van Biskaje, de instelling van exclusieve nationale visserijzones, en in 1977 — daarmee eindigt Hovarts overzicht — de instelling van exclusief nationale visserijzones van 200 mijl breed rond een aantal Atlantische kusten en het optreden van de EG vanaf dat jaar als één kuststaat.

Hovarts boek vraagt enig doorzettingsvermogen van de lezer. Talloze cursief gedrukte fragmenten met teksten van verdragen, nota's en brochures maken het niet eenvoudig de draad van zijn verhaal te volgen, zelfs niet wanneer men zich beperkt tot de visserijregulering. Maar ook vele informatieve teksten over typen Belgische vissersschepen, hun vangstechnieken, hun havens, de hoeveelheden vis die zij aan wal brengen, enz. zijn door het boek gestrooid en kunnen de lezer verward achterlaten. Het is derhalve meer een encyclopedisch dan een interpreterend boek. Een register zou daarom meer dan welkom zijn geweest.

L. M. Akveld

W. F. V. Vanthoor, *De Europese monetaire eenwording in historisch perspectief* (Monetaire monografieën XV; Amsterdam: Nederlands instituut voor het bank- en effectenbedrijf, 1994, 144 blz., ISBN 90 5516 034 2).

De titel van deel 15 van de monetaire monografieënreeks van De Nederlandsche Bank dekt precies de lading. Voor het verkrijgen van het historische perspectief is het tekstgedeelte overzichtelijk in tweeën gedeeld met 1945 als scheidslijn. Tijdens de tweede wereldoorlog waren er namelijk verscheidene bilaterale handels- en betalingsovereenkomsten gesloten, die lijnrecht stonden tegenover de idee van de monetaire unies van voor 1945 en waardoor de handelsmogelijkheden na 1945 ernstig zouden worden bemoeilijkt. De behoefte om opnieuw tot monetaire samenwerking te komen vormde de aanzet tot de verschillende moderne Europese samenwerkingsverbanden.

In het eerste gedeelte worden de monetaire unies behandeld die vanaf het midden van de negentiende eeuw in Europa ontstonden. Deze unies worden in twee categorieën verdeeld: de supra-regionale monetaire unies van respectievelijk Zwitserland, Italië en Duitsland en de inter-Europese monetaire unies: het Duits-Oostenrijks muntverdrag, de Latijnse muntunie en de Scandinavische muntunie. In het tweede gedeelte wordt tegen deze achtergrond de Europese integratie van na 1945 beschreven. De grote nadruk ligt hierbij op de monetaire ontwikkeling. Tenslotte wordt geconcludeerd, dat deze monetaire samenwerking niet los gezien mag worden van de politieke integratie. 'Als de economische ontwikkeling zich afspeelt op wereldschaal, zal de overheid tenminste een Europese schaal moeten hebben' (101).

Hoewel de opzet van het boek overzichtelijk en duidelijk is, staat het taalgebruik hiermee in contrast. De stijve, ouderwetse woordkeuze werkt zelfs storend op het leesplezier. Wel zijn leuke en treffende citaten in de tekst verweven, zoals bijvoorbeeld de vergelijking van het verdrag van Maastricht met 'de olifant met vijf poten zonder slurf om mee te trompetteren' (uitspraak van oud-bondskanselier Helmut Schmidt op pagina 100). Bijzonder vervelend is het zeer frequente gebruik van de zinsnede 'in die zin'. Hoewel niet foutief gebruikt, zouden er heel wat van geschrapt kunnen worden.

De voetnoten, hoewel interessant en verhelderend, zijn veel te lang. Een oplossing hiervoor was geweest de informatie in de lopende tekst te verwerken. Enkele grafieken en tabellen dragen bij tot verduidelijking van de tekst. Voor meer van dit soort-grafische-weergave is de tekst uitstekend geschikt, hoewel het achterwege blijven ervan zeker niet als een gem is wordt ervaren.

Het boek wordt gecompleteerd door een 32 pagina's tellend calendarium van relevante 'Europese' data op het monetaire, economische en politieke vlak. Duidelijk is het cumulerend effect van de Europese samenwerking te zien. Per jaar komen er meer memorabele data bij.

Een grote verdienste van het boek is de Europese monetaire eenwording zo te verwoorden dat het voor de lezer zonder veel kennis van monetaire economische verwickelingen goed te volgen is. De voor de hand liggende en veel gemaakte vergelijking van de naoorlogse Europese eenwording met oudere samenwerkingsverbanden zoals de Duitse tolunie werkt hier uiteraard aan mee.

Lianne Damen

H. van Voorst Vader-Duyckinck Sander, *Leven en laten leven. Een biografie van ir. Adriaan Stoop, 1856-1935* (Haarlem: Schuyt & co, 1994, 348 blz., f39,50, ISBN 90 6097 380 1 (ingenaaid), ISBN 90 6097 368 2 (gebonden)).

Na de *Heren van de thee* de heren van de olie. In zoverre de heren van de olie de laatste 100 jaar een wezenlijk grotere bijdrage leverden aan Nederlands economische welvaart dan de heren van de thee is deze, op uitvoerig archief onderzoek steunende en ook zeer leesbaar geschreven, biografie over de eerste van de olieheren een welkome aanwinst.